

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS WITH REGARD TO THE SOLVING OF LAW CONFLICT OVER TIME

Alexandra Oanță (Nacu)

PhD Student, University of Craiova

Abstract: The enforcement of the law over time does not determine just the duration of the effectiveness, on addressing the legal norms, moreover, it brings forward other issues too. In order to establish the duration of applying the normative acts over time, there are used two determinant legal norms: the moment when it was enforced and the moment when the effects of the law ceased. Usually, the date when a legal norm was adopted does not coincide with the moment when it was put into effect. Similarly, the termination of a law does not determine the inexistence/the erasing of the normative act, but only its inefficiency, its lacking of legal effects. Thus, the problems appear specifically because the existence of the normative act does not overlays on the duration of its action, and the legal norms do not alternate over time. The moment of the putting into effect and the ceasing of laws cannot be applied rigidly in case of specific juridical situations or circumstances that began to occur protected by an old law, which can be developed and finalised under the protection of the new law. The main issue is to establish the extent to which the changes produced in legislation can have effects on the cases regulated differently, both by the old law and the new one, if the rights gained through the old law continue their existence after the enforcement of the new law. There are situations in which the effects of the committed actions or the juridical documents concluded previously to the entering into force of the new law remain, mainly, regulated by the law in force, on the date of the committing/concluding them (the principle of ultra-activity of the old law). Notwithstanding, there are situations in which the new law is applied in case of offences committed before the entering into force, on grounds of equity and humanitarian treatment (exception from the principle of non-retroactivity of law). The present article analyses a series of theoretical and practical aspects on addressing the solving of laws conflict over time.

Keywords: normative act, legal norm, enforcement, termination, non-retroactivity of the new law, ultra-activity of the old law

1. Considerații generale privind conflictul legilor în timp

Una dintre problemele survenite cu privire la aplicarea dreptului și efectele normelor juridice în timp este conflictul de legi în timp. Momentul intrării și ieșirii din vigoare a legilor nu poate fi aplicat cu rigiditate în cazul acelor situații juridice sau stări de fapt care au început să se formeze sub imperiul unei legi, pentru a se dezvolta și definitiva sub imperiul unei norme juridice noi. Problema este de a ști dacă și în ce măsură schimbările produse în legislație pot afecta astfel de situații care sunt reglementate diferit și de vechea lege, și de legea nouă, dacă drepturile câștigate sub imperiul vechii legi își continuă existența și după intrarea în vigoare a noii legi.

Dacă legiuitorul a intuit dificultățile ce pot apărea în perioada de tranziție de la vechea la noua normă, poate să prevadă, în dispozițiile finale ale noii legi, modul în care trebuie rezolvate problemele tranzitorii, respectiv aplicarea legii vechi, pentru încă o perioadă de timp determinată, față de anumite persoane/situații ori un regim de adaptare gradată la noua lege¹. Spre exemplu,

¹ I. Dogaru, D.C. Dănișor, Gh. Dănișor, *Teoria generală a dreptului*, Editura C.H. Beck, București, 2006, p. 334; S. Popescu, *Teoria generală a dreptului*, Editura Lumina Lex, București, 2000, p. 269.

Legea pensiilor nr. 263/2010 stabilește vârsta standard de pensionare pentru limită de vârstă la 63 de ani pentru femei și 65 de ani pentru bărbați, însă atingerea acestei vârste se realizează eșalonat, în timp, conform Anexei nr. 5 la lege, ca și atingerea stagiului minim (15 ani – atât pentru femei, cât și pentru bărbați) și complet de cotizare (35 ani – atât pentru femei, cât și pentru bărbați). Această creștere graduală a vârstelor de pensionare și a stagiilor de cotizare are drept scop adaptarea treptată a populației la noile condiții de pensionare, adaptare care a fost avută în vedere de toate reglementările anterioare din domeniul pensiilor². Conform reglementării din perioada comunistă (Legea nr. 3/1977), bărbații în vârstă de 60 de ani și cu o vechime în muncă de 30 de ani, precum și femeile în vârstă de 55 de ani și cu o vechime în muncă de 25 de ani puteau solicita pensie pentru munca depusă și limită de vârstă la cererea lor³. Ulterior, Legea nr. 19/2000 a fixat vârsta standard de pensionare la 60 de ani pentru femei, respectiv 65 de ani pentru bărbați, prevăzând atingerea acestei vârste în mod eșalonat. Ca o măsură suplimentară de adaptare la această perioadă tranzitorie, legea pensiilor din anul 2000 mai prevedea posibilitatea obținerii pensiei anticipate parțiale sau pensiei anticipate, în condițiile atingerii stagiului complet de cotizare sau depășirii lui cu cel mult 5 ani și, respectiv, cu cel puțin 5 ani⁴, legiuitorul încercând să atenueze, astfel, majorarea vârstei standard de pensionare. Noua lege a pensiilor nr. 263/2010 a introdus o nouă creștere a vârstei de pensionare pentru femei (63 de ani), dar și măsuri de adaptare gradată la noile cerințe. Astfel, în intervalul ianuarie 2011 – ianuarie 2015, vârsta de pensionare pentru limită de vârstă a femeilor a fost majorată de la 59 de ani la 60 de ani, iar cea a bărbaților a crescut de la 64 de ani la 65 de ani⁵, scopul legiuitorului fiind acela de a se ajunge, până în anul 2030, la pensionarea pentru limită de vârstă a femeilor începând cu împlinirea vârstei de 63 de ani pentru “a se îmbunătăți sustenabilitatea financiară a sistemului public de pensii”⁶.

Problema conflictului legilor în timp este soluționată de noul Cod civil român, la fel ca și de vechiul cod, prin statuarea principiului neretroactivității legii prevăzut de art. 6 care prevede expres că “legea civilă este aplicabilă cât timp este în vigoare”, neavând putere retroactivă. Aceeși soluție se regăsește și în Codul penal nou care stipulează inaplicabilitatea legii penale asupra faptelor săvârșite sub legea veche, dacă nu mai sunt prevăzute de legea nouă (art. 4). Acest principiu a dobândit valoare constituțională prin consacrarea lui în art. 15 alin. 2 din legea fundamentală care arată: “Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile”.

Dispozițiile constituționale și cele ale noului Cod civil și, respectiv, penal instituie, astfel, pe lângă principiul neretroactivității, un alt principiu de soluționare a conflictului de legi în timp: principiul efectului imediat al legii noi. Din corelarea celor două principii rezultă ideea că, pe de o parte, legea nouă reglementează toate situațiile juridice născute sub imperiul ei, adică din momentul intrării ei în vigoare, fără a se aplica unor situații juridice pe de-a-ntregul consumate sub imperiul legii anterioare, în timp ce, pe de altă parte, legea veche nu ultraactivează, adică nu mai produce efecte juridice după ieșirea ei din vigoare.

Cele două principii au la bază raționamente logico-juridice profunde. Aplicarea imediată a legii noi și neultraactivitatea legii vechi asigură unitatea și stabilitatea legislației, evitând suprapunerea a două regimuri juridice distincte concomitente pentru aceleași relații sociale⁷. Pe de altă parte, principiul neretroactivității legii noi este menit să crească încrederea cetățenilor în lege și în justiția ei, acest lucru asigurând și aplicarea dreptului de bună-voie de către subiecții de drept, prevenirea și combaterea actelor/ faptelor contrare legii.

²A se vedea, pentru detalii, C. Avram, R. Radu, *Evoluția sistemului de pensii din România*, în Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane «C.S. Nicolăescu Plopșor» nr.7/2006, Editura Beladi, Craiova, 2006, p. 195-207.

³R. Radu, *Elemente de dreptul securității sociale*, Editura Aius, Craiova, 2009, p. 101.

⁴C. Avram, R. Radu, *art. cit. în loc. cit.*, p. 197-198.

⁵R. Radu, *Organizarea și funcționarea sistemului de pensii publice, conform Legii nr. 263/2010. Privire comparativă cu reglementările anterioare*, în Arhivele Olteniei, Serie Nouă, nr. 26/2012, Editura Academiei, București, 2012, p. 503.

⁶*Ibidem*, p. 497.

⁷I. Dogaru, D.C. Dănișor, Gh. Dănișor, *op. cit.*, p. 334.

Consacrarea celor două principii doar în Codul civil și în Codul penal erau de natură să îi lege doar pe cei ce aplică dreptul, nu și pe legiuitor, care era liber să confere legilor efect retroactiv, cu condiția precizării exprese a intenției sale în acest sens. Incluziunea principiului neretroactivității legii în Constituția din 1991 a conferit acestuia statutul de principiu constituțional, efectul imediat fiind acela că el a devenit obligatoriu atât pentru cei ce aplică, cât și pentru cel ce crează dreptul. În lumina acestui principiu, dacă o lege ar primi efect retroactiv prin voința legiuitorului, atunci ea ar fi neconstituțională. Chiar dacă există opinii potrivit cărora menționarea expresă a retroactivității unei legi constituie o excepție de la principiul neretroactivității⁸, aceste opinii au fost combătute, pe bună dreptate, de către autori precum I. Dogaru, D.C. Dănișor și Gh. Dănișor care consideră că astfel s-ar încălca o normă superioară legii, căruia legiuitorul ordinar nu îi poate aduce atingere⁹. Aceeași orientare a avut-o și Curtea Constituțională a României în deciziile sale, motivând că includerea unei mențiuni în dispozițiile finale ale unei legi (care nu este o lege penală) prin care se prevede ca momentul al intrării în vigoare a datei anterioare publicării în Monitorul Oficial este neconstituțională, în baza art. 15 alin. 2 din Constituție legiuitorul fiind “obligat să nu emită legi retroactive”¹⁰.

2.Principiul neretroactivității legii

Instituit ca o garanție a securității sistemului juridic, principiul neretroactivității legii se traduce prin faptul că o lege nouă nu poate afecta actele/ raporturile juridice născute înainte de intrarea sa în vigoare, nici faptele comise anterior momentului în care ea a dobândit forța obligatorie. Efectele juridice produse de aceste acte/fapte sub imperiul vechii legi nu pot fi modificate de legea nouă. Altfel formulat, principiul postulează că legea acționează din momentul intrării în vigoare și până la momentul final al ieșirii din vigoare, excepțiile fiind strict prevăzute de legea fundamentală.

Deși unanim acceptată de juriști încă din perioada Imperiului Roman¹¹, această regulă a primit justificări diferite în funcție de concepția predominantă: cea care pune accentul pe interesul individual sau cea axată pe interesul general.

În concepția individualistă principiul neretroactivității se bazează pe necesitatea de a proteja subiecții împotriva legii. Subiecții de drept nu pot fi obligați să urmeze un comandament viitor, de aceea legea nu poate avea valoare decât pentru viitor.

În concepția care protejează interesul general, neretroactivitatea legii se impune pentru a sigura eficiența tuturor legilor noi, în caz contrar subiecții ezitând să se conformeze noilor reglementări de teamă că ar putea interveni o lege nouă care ar lipsi de efecte comportamentul lor conform legii în vigoare la data când acesta se manifestă¹².

Respectarea principiului neretroactivității se impune atât administrației publice ca executant al legilor, cât și judecătorului. Organele puterii executive nu pot emite acte normative cu efect retroactiv, nici chiar în baza delegării legislative. Pe de altă parte, judecătorului îi revine obligația de a nu aplica o lege retroactivă emisă de legiuitor, dar și obligația de a aplica el însuși, retroactive, o lege. În sistemul de drept românesc, competența de a aprecia dacă o lege încălcă principiul neretroactivității, având în vedere natura constituțională a acestuia, revine Curții Constituționale.

⁸N.Popa, *Teoria generală a dreptului*, Editura Actami, București, 1996, p. 113. Gh. Boboș, *Teoria generală a dreptului*, Editura Dacia, Cluj, 1994, p. 218; I. Ceterchi, I. Craiovan, *Introducere în teoria generală a dreptului*, All, București, 1996, p. 46; I. Santai, *Introducere în studiul dreptului*, Universitatea din Sibiu, 1991, p. 69; D. Ciobanu, *Introducere în studiul dreptului*, Editura Hyperion, București, 1992, p. 60.

⁹I. Dogaru, D.C. Dănișor, Gh. Dănișor, *op. cit.*, p. 335-336.

¹⁰Decizia Curții Constituționale nr.22/21.04.1993 privind admiterea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. V din Legea nr. 49/1992 pentru modificarea și completarea unor reglementări din legislația de asigurări sociale (Monitorul Oficial al României nr. 129/17.06.1993). A se vedea și Decizia nr.6/1993 cu privire la constituționalitatea Legii de modificare a Legii nr.58/1992 cu privire la corelarea salariilor prevăzute în Legea nr.53/1991, Legea nr.40/1991 și Legea nr.52/1991 cu nivelul salariilor de la societățile comerciale și regiile autonome, publicată în Monitorul Oficial al României nr.61/26.03.1993.

¹¹I. Flămânzeanu, *Acțiunea normei juridice în timp*, în Studii de drept românesc, an 20 (53), nr. 1-2/2008, p. 184-185, disponibil la adresa <http://www.rsdr.ro/Art-7-1-2-2008.pdf>, accesat : 29.03.2017.

¹²Fr. Terré, *Introduction générale au droit*, Dalloz, Paris, 1991, p. 364.

Potrivit Constituției, principiul neretroactivității legii cunoaște două excepții: legea penală și legea contravențională mai favorabilă. Aceste excepții sunt prevăzute de art. 15 alin. 2 din Constituție, decurgând din voința exprimată în mod direct de către legiuitorul constituțional, în temeiul dreptului său de legiferare.

Codul penal consacră, la rândul său, o excepție de la principiul neretroactivității legii: legea penală mai favorabilă. Astfel, art. 5 arată că, dacă de la săvârșirea infracțiunii și până la judecarea definitivă a cauzei, intervin una sau mai multe reglementări, se va aplica legea care stabilește un regim sancționator mai favorabil; regula este aplicabilă și în cazul în care dispozițiile penale mai favorabile au rezultat din acte normative ori prevederi din acestea declarate neconstituționale, precum și din ordonanțe de urgență aprobate de Parlament cu modificări sau completări ori respinse, în timpul când acestea au fost în vigoare. De asemenea, art. 6 statuează aplicarea legii penale mai favorabile chiar după judecarea definitivă a cauzei și până la executarea completă a pedepsei închisorii sau amenzii. Principiul se regăsește, într-o altă formulare, și în art. 7 al Convenției europene a dreptului omului care dispune că: “Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost comisă, nu constituia o infracțiune potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu va fi aplicată nici o pedeapsă mai grea ca cea care era aplicabilă în momentul în care infracțiunea a fost săvârșită”.

Legea penală mai favorabilă este acea lege care fie dezincriminează fapta prevăzută de legea anterioară ca infracțiune sau contravenție, fie introduce condiții suplimentare pentru ca fapta să fie considerată infracțiune, fie stabilește un regim sancționator sau o sancțiune mai blândă, fie suprimă sau diminuează o pedeapsă complementară, fie introduce o cauză de iresponsabilitate, un fapt justificativ sau circumstanțe atenuante judiciare, fie lasă judecătorului posibilitatea de a dispune suspendarea executării pedepsei¹³. Doar dacă una din aceste condiții este îndeplinită, legea penală nouă se va aplica unor fapte săvârșite înainte de intrarea sa în vigoare din considerente de echitate și tratament umanitar. Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei se justifică dacă legiuitorul, printr-o lege nouă, a considerat că o faptă nu mai constituie infracțiune sau că pedepsele din vechea legea erau excesive. Sub imperiul vechiului Cod penal, au fost exprimate opinii potrivit cărora nu putea fi vorba de retroactivitate, ci de aplicarea imediată a legii noi unei situații juridice în curs de soluționare, situația creată prin infracțiune nefiind consumată atâta vreme cât hotărârea de condamnare nu avea caracter definitiv¹⁴.

Același raționament nu mai poate fi însă, valabil, în cazul aplicării legii penale mai favorabile după judecarea definitivă a cauzei. Astfel, în cazul aplicării obligatorii a legii penale mai favorabile, operează în fapt o limitare a autorității de lucru judecat care își poate găsi justificarea numai prin necesitatea respectării principiului legalității pedepsei nu numai la data aplicării, ci și pe toată durata executării acesteia. Dacă legea vechea prevedea o pedeapsă care depășește maximumul prevăzut de legea nouă, pedeapsă aflată în curs de executare, există o diferență de pedeapsă care nu își mai găsește suport legal într-o normă în vigoare, considerente de echitate juridical justificând astfel reducerea pedepsei aplicate sub imperiul legii vechi la maximumul prevăzut de legea nouă.

O altă excepție de la principiul neretroactivității legii este consacrată de art. 7 din noul Cod penal – legea penală temporară, pe care o și definește ca fiind “legea penală care prevede data ieșirii ei din vigoare sau a cărei aplicare este limitată prin natura temporară a situației care a impus adoptarea sa”. Astfel, art. 7 alin. 1 NCP prevede aplicarea legii penale temporare cu privire la infracțiunea săvârșită în timpul aflării ei în vigoare, chiar dacă fapta nu a fost urmărită sau judecată în acel interval de timp. Această excepție este justificată de necesitatea de a asigura eficacitate legii temporare, în caz contrar ea putând fi cu ușurință încălcată prin sustragerea infractorilor de la

¹³ I. Dogaru, D.C. Dănișor, Gh. Dănișor, *op. cit.*, p. 353-354.

¹⁴ G.Marty, *À propos de la pretendue rétroactive des lois penales plus dauces*, Mélanges Magnol, Sirrey, 1948, p. 297 și urm.

judecată pe durata de existență a acesteia contându-se pe faptul că legea ieșind din vigoare la termenul stabilit nu ar mai putea fi trași la răspundere penală¹⁵.

O aparentă excepție de la principiul neretroactivității legii este reprezentată de legile interpretative, respectiv acele legi care precizează sensul unei legi obscure, fără a adăuga/crea reguli noi sistemului juridic existent¹⁶. În doctrină s-a opinat că efectele legii interpretative se produc de la data intrării în vigoare a legii interpretate, cu care face corp comun¹⁷. Deși este adoptată ulterior, legea interpretativă nu are caracter distinct, de noutate, scopul ei fiind clarificarea înțelesului exact al legii interpretate¹⁸ astfel încât nu poate fi vorba despre o veritabilă excepție de la principiul neretroactivității. Actele ori raporturile juridice născute anterior legii interpretative sunt reglementate de legea interpretată, dar vor primi sensul dat de legea nouă¹⁹. Există și autori care admit retroactivitatea legii interpretative numai dacă legiuitorul și-a exprimat clar voința în acest sens²⁰.

O opinie care a prins tot mai mult contur în literatura de specialitate este aceea că legea interpretativă reprezintă o lege nouă, distinctă, care ar trebui să-și producă efectele doar pentru viitor: "A interpreta pentru viitor este opera legiuitorului, a interpreta pentru trecut, față de fapte consumate, este opera judecătorului"²¹. Autorii care susțin această opinie au plecat de la premisa că legiuitorul ar putea abuza de procedeele legilor interpretative pentru evitarea interdicției de a legifera cu efect retroactiv, având astfel o intervenție nepermisă în procedura contencioasă jurisdicțională. Îmbrățișând opinia profesorilor I. Dogaru, D.C. Dănișor și Gh. Dănișorne raliem acestei concepții considerând că retroactivitatea legii interpretative ar putea fi admisă "doar dacă ar exista un criteriu ferm de distingere între aceasta și o lege ce adaugă sistemului juridic. Or acest criteriu este greu de stabilit"²². Autorii mai-sus menționați folosesc ca exemplu ilustrativ Decizia civilă a Curții de Casație nr. 261 din 16 martie 1912 în care se arăta că "nu este suficient ca o lege să fie declarată interpretativă de către Parlament, pentru a fi considerată ca atare, ci, ca să aibă acest caracter, trebuie să elucideze textul unei legi ambigue, în interpretarea căreia *seconstată interpretări diferite în jurisprudență* (s.a.). Pentru că nu existau astfel de interpretări divergente în practică instanțele au constatat că legea este neconstituțională printre altele și pentru că legiuitorul s-a substituit tribunalului rezolvând el însuși prin lege un proces în curs, deci dând legii efect retroactiv"²³.

Legile de competență și de procedură sunt o altă aparentă excepție de la principiul neretroactivității legii, stabilind reguli aplicabile nu numai cauzelor viitoare, ci și cauzelor deja aflate în curs de judecată înaintea intrării lor în vigoare. Cazul acestor legi nu constituie o excepție veritabilă de la principiul neretroactivității legii deoarece legea nouă nu se aplică substanței cauzei, deci faptelor și actelor produse înainte de intrarea ei în vigoare, ci doar actelor procesuale viitoare, fără a afecta, în principiu, actele de procedură deja îndeplinite sub imperiul vechii legi²⁴.

3.Principiul efectului imediat al legii noi. Neultraactivitatea legii vechi

A doua cale de soluționare a conflictului legilor în timp este principiul efectului imediat al legii noi, conform căruia legea nouă guvernează cu efect imediat, în principiu, situațiile juridice

¹⁵C. Voicu, *Teoria generală a dreptului. Curs universitar*, ediție revăzută și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2006, p.137.

¹⁶R. Nițoiu, A. Șorop, *Teoria generală a dreptului*, ediția 3, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 197.

¹⁷ N. Popa, *op. cit.*, p. 113.

¹⁸ L. Duguit, *Traité de droit constitutionnel*, troisieme edition, tome deuxieme, E. de Boccard, Paris, 1927, p. 275.

¹⁹*Ibidem*.

²⁰*Ibidem*, p. 480.

²¹ Garde de SceauxPersil, discours în cursul dezbaterilor legii franceze din 1837, apud Gh. Dănișor, *Teoria generală a dreptului*, Editura Themis, Craiova, 2001, p. 218.

²² A se vedea I. Dogaru, D.C. Dănișor, Gh. Dănișor, *op. cit.*, p. 343-346.

²³Decizia civilă nr. 261 din 16 martie 1912 a Curții de Casație, secția I, în Curierul judiciar, nr. 32 din 29 aprilie 1912, p. 373-376, apud I. Dogaru, D.C. Dănișor, Gh. Dănișor, *op. cit.*, p. 338.

²⁴ Fr. Terré, *op. cit.* p. 366.

viitoare, adică ea singură, excluzând legea veche, se aplică actelor și faptelor posterioare intrării ei în vigoare²⁵. Legea veche își încetează efectele după abrogarea ei, nu ultraactivează.

În cele mai multe cazuri, în momentul intrării în vigoare a unei norme juridice noi, anumite stări de fapt concrete sunt în desfășurare sub imperiul altei norme juridice. Aplicarea acestui principiu ridică problema de a ști în ce măsură legea nouă poate afecta situații juridice preliminare ori drepturi în curs de formare ori acte juridice încheiate conform reglementării vechi ale căror efecte nu s-au încheiat în condițiile în care noua lege modifică consecințele acestora.

Principiul neretroactivității legii noi exclude intervenția acesteia asupra efectelor deja produse. În ceea ce privește efectele viitoare ale actelor și faptelor produse sub imperiul vechii reglementări, pentru a justifica supraviețuirea legii vechi după propria abrogare (sau din contră) în doctrină și jurisprudență s-au conturat, de-a lungul timpului, două teorii: teoria clasică și teoria modernă.

Inspirată din doctrina liberală a secolului al XIX-lea, teoria clasică a pornit de la distincția dintre drepturile câștigate și drepturile viitoare (simple expectative). Conform acestei teorii, legea veche va continua să producă efecte în privința drepturilor câștigate, în timp ce legea nouă se aplică simplor expectative pe care, nefiind drepturi propriu-zise, constituie deja, le poate modifica²⁶.

Criticile aduse acestei teorii s-au fundamentat pe faptul că este prea simplistă și poate fi aplicată doar drepturilor patrimoniale, nu și drepturilor nepatrimoniale și, de asemenea, pe faptul că este inadmisibil ca un particular să poată avea pentru viitor drepturi câștigate în contra legii: “Reflex al individualismului liberal al secolului al XIX-lea, teoria drepturilor câștigate pune problema conflictului de legi în termenii apărării drepturilor subiective în contra dreptului obiectiv. Or o astfel de analiză provine dintr-o viziune inexactă a raporturilor între cele două noțiuni. Dreptul subiectiv nu există, într-adevăr, ca atare, ci doar în măsura în care dreptul pozitiv îl consacră. Pornind de aici, adevărata problemă nu este cea a protecției cutărui sau cutărui drept subiectiv, ci cea a conflictului de competență între legea veche și legea nouă”²⁷.

În doctrină s-a afirmat chiar că această teorie ar fi, în același timp, prea largă și prea restrânsă. S-a susținut că este prea largă deoarece, de exemplu, dacă o căsătorie s-a încheiat sub imperiul vechii reglementări care nu acordă femeii măritate capacitate, dar efectele sale se produc sub imperiul unei legi noi care-i recunoaște această capacitate, ar fi absurd să nu se aplice legea nouă pentru a nu fi afectate drepturile câștigate ale soțului. Pe de altă parte, a fost considerată prea restrânsă pentru că în cazul drepturilor în curs de formare există anumite așteptări/ speranțe ale subiecților de drept care trebuie respectate la fel ca și un drept câștigat²⁸.

Teoria modernă²⁹ se fundamentează pe conceptul de situație juridică, înțeles ca o stare de drept susceptibilă de modificări. Dacă o situație juridică se desfășoară sub imperiul a două legi succesive, legea nouă nu poate produce modificări asupra condițiilor în care aceste situații s-au născut și asupra efectelor deja produse, (principiul neretroactivității), dar poate face ca aceste situații să producă alte consecințe decât cele avute în vedere la crearea lor (principiul aplicării imediate a legii noi).

O derogare de la acest principiu al aplicării imediate a legii noi o constituie situațiile contractuale în curs. Astfel, efectele actelor juridice încheiate anterior intrării în vigoare a legii noi rămân, în principiu, reglementate de legea aflată în vigoare la data încheierii lor (principiul ultraactivității legii vechi). Acest principiu pornește de la necesitatea de a respecta libertatea de voință a părților contractante în baza căreia acestea pot da forma și conținutul pe care îl doresc contractelor încheiate. Având în vedere faptul că normele ce intervin în această materie nu au caracter imperativ, principiul care comandă aplicarea imediată a legii noi cedează teren în favoarea

²⁵ I. Dogaru, D.C. Dănișor, Gh. Dănișor, *op. cit.*, p. 354-355; S. Popescu, *op. cit.*, p. 269-270.

²⁶ Pentru detalii, a se vedea P. Deumier, *Introduction générale au droit*, 3e édition, LGDJ, Paris, 2015, p. 232-234.

²⁷ Fr. Terré, *op. cit.*, p. 369.

²⁸ P. Pescatore, *Introduction à la science du droit*, Centre universitaire de l'Etat, Luxembourg, 1978, p. 318.

²⁹ P. Roubier, *Les conflits de lois dans le temps (Théorie de la non-retroactivité des lois)*, tome I, Sirrey, Paris, 1929, p. 260.

legii vechi care se impune a fi aplicată contractelor aflate în curs de executare deoarece părțile, atunci când au decis să contracteze, au avut în vedere o anumită reglementare – cea în vigoare în acel moment, iar aplicarea imediată a legii noi ar deturna însuși sensul acordului de voință al părților.

De subliniat că nici judecătorul, nici legiuitorul nu sunt obligați să respecte și să aplice această ultraactivitate a legii vechi în materie contractuală. Astfel, legiuitorul poate dispune fie aplicarea imediată a legii noi contractelor în curs, fie poate include în actul normativ adoptat dispoziții tranzitorii care supun contractele aflate în curs de executare legii noi³⁰. Și în cazul judecătorilor, atunci când aplică legea, se admit derogări de la principiul ultraactivității legii vechi, căci, spre deosebire de regula neretroactivității, el nu este statuat expres de nici un text de aplicabilitate generală. Totuși, această posibilitate de derogare este limitată deoarece o justificare trebuie să existe, și anume interesul social invocat trebuie să fie atât de imperios încât să justifice afectarea stabilității convențiilor. În doctrina clasică s-a considerat că simplul fapt că legea nouă este imperativă și de aplicabilitate imediată nu justifică derogarea³¹.

O altă situație derogatorie de la principiul aplicării imediate a legii noi o constituie legile penale temporare. Potrivit art. 7 din Codul penal “legea penală temporară se aplică infracțiunii săvârșite în timpul când era în vigoare, chiar dacă fapta nu a fost urmărită sau judecată în acel interval de timp”. Motivul pentru care legea se aplică și după ieșirea ei din vigoare este acela că, în caz contrar, ea nu și-ar mai putea atinge scopul³².

³⁰R. Cabrillac, *Introduction générale au droit*, 11e édition, Dalloz, Paris, 2015, p. 135.

³¹Fr. Terré, *op. cit.*, p. 373 - 374.

³²C. Barbu, *Aplicarea legii penale în spațiu și timp*, Editura Științifică, București, 1972, p. 298; N. Popa, *op. cit.*, p. 114.